

RZĄDOWE CENTRUM LEGISLACJI
WICEPREZES
Piotr Gryśka

Warszawa, dnia 26 stycznia 2011 r.

RCL DPiO 5604-82/10

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

W ślad za pismem z dnia 7 grudnia 2010 r., przekazującym kopię wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. akt K 13/07, Rządowe Centrum Legislacji przekazuje w załączeniu jego analizę.

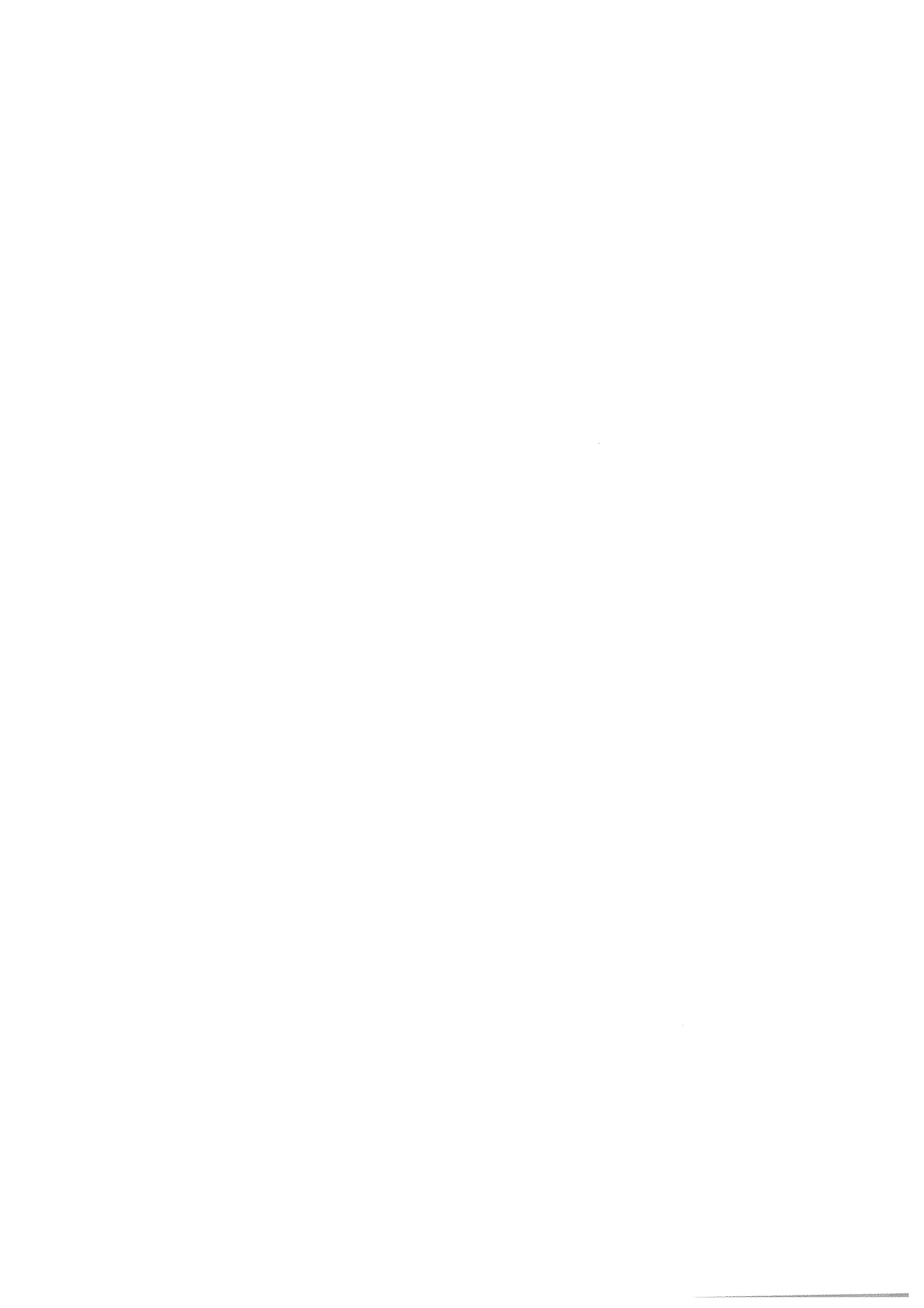
Jednocześnie zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie informacji o planowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości działaniach legislacyjnych, mających na celu wykonanie przedmiotowego wyroku.

Z poważaniem,

Piotr Gryśka

Załącznik:

Analiza wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. K 13/07

RCL DPiO 5604 – 82/10

ANALIZA
WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 9 LISTOPADA 2010 R., SYGN. AKT K 13/07

I. INFORMACJE O ORZECZENIU:

1. Metryka orzeczenia:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. akt K 13/07.

Sentencja orzeczenia została opublikowana w dniu 19 listopada 2010 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr 217, poz. 1435.

2. Sentencja orzeczenia:

Art. 755 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.) jest niezgodny z art. 14 oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że nie określa ram czasowych na zabezpieczenie polegające na zakazie publikacji w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych.

3. Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji:

Przepis art. 755 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.), zwanej dalej: „k.p.c.”, w zakresie wskazanym w sentencji orzeczenia traci moc obowiązującą z upływem 15 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z dniem 20 lutego 2012 r.

4. Stan prawny (na gruncie którego wydano orzeczenie):

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 755 § 2 k.p.c., nadanym ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004, Nr 172, poz. 1804) „w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę

dóbr osobistych, sąd odmówi udzielenia zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji, jeżeli zabezpieczeniu sprzeciwia się ważny interes publiczny.”.

Jak zauważył Trybunał z przebiegu prac legislacyjnych wynika, iż przyczyną decydującą o nowelizacji przepisów o zabezpieczeniu był zamiar wprowadzenia szczegółowej regulacji odnoszącej się do zabezpieczenia powództwa w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu po to, aby przez kreację przesłanki odmowy udzielenia zabezpieczenia z uwagi na interes publiczny wzmocnić, a nie osłabić gwarancję wolności medialnej.

Zgodnie z przepisami ogólnymi dotyczącymi postępowania zabezpieczającego udzielenia zabezpieczenia może żądać każda strona lub uczestnik postępowania, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia (art. 730¹ § 1 k.p.c.), a więc w szczególności, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia. Przy czym, przy wyborze sposobu zabezpieczenia sąd jest zobowiązany uwzględniać interesy stron lub uczestników postępowania w takiej mierze, aby uprawnionemu zapewnić należytą ochronę prawną, a obowiązane nie obciążać ponad potrzebę (art. 730¹ § 3 k.p.c.).

5. Powołany wzorzec konstytucyjny:

Trybunał Konstytucyjny przyjął jako wzorce konstytucyjne art. 14 odnoszący się do zasady wolności prasy i innych środków społecznego przekazu oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 określające zasadę wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, a także zasadę proporcjonalności.

Trybunał wskazał, iż z punktu widzenia rozpatrywanej sprawy najistotniejszym elementem treści zasady wolności mediów, o której mowa w art. 14 Konstytucji, jest swoboda prowadzenia działalności przez środki społecznego przekazu. Szczegółową gwarancją tej swobody jest zakaz cenzury prewencyjnej, rozumianej jako uzależnienie opublikowania lub wyemitowania określonego przekazu od uprzedniego przyzwolenia organu władzy publicznej.

Powołując się na swoje dotychczasowe orzecznictwo Trybunał przypomniał, iż z postanowień art. 14 Konstytucji nie może wynikać nadrzędność zasady wolności mediów nad innymi zasadami konstytucyjnymi (w szczególności nad chronionymi konstytucyjnie prawami jednostki), ani nie można z tej regulacji wywodzić swobody do nieuzasadnionego (sprzecznego z art. 31 ust. 3 Konstytucji, a więc nieproporcjonalnego) ograniczenia wolności i praw konstytucyjnych. Jednocześnie, w opinii Trybunału, mimo, iż ochrona wolności mediów ma rangę zasady konstytucyjnej, a ochrona życia prywatnego i dobrego imienia jednostki jest ujęta w Konstytucji jako wolność jednostki, to nie można zakładać, że w każdym wypadku konfliktu

pierwszeństwo ma być przyznane wolności mediów. W przypadku takiej oceny należy skorzystać z kryterium proporcjonalności, wskazanym w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wskazując na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Trybunał podkreślił, iż istnienie wolnej prasy jest również gwarancją funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa.

Omawiając zasadę wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, zawartą w art. 54 ust. 1 Konstytucji, Trybunał wskazał na jej ścisły związek z gwarancją wolności środków społecznego przekazu, wynikającą z art. 14 Konstytucji. Powołując się na swoje dotychczasowe orzecznictwo Trybunał przypomniał, iż swoboda wypowiedzi jest jednym z fundamentów społeczeństwa demokratycznego, warunkiem jego rozwoju i samorealizacji jednostek. Swoboda ta nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne. Rolą dziennikarzy jest rozpowszechnianie informacji i idei dotyczących spraw będących przedmiotem publicznego zainteresowania i mających publiczne znaczenie. Pozostaje to w ścisłym związku z prawem opinii publicznej do otrzymywania informacji. W ocenie Trybunału swoboda ta na gruncie art. 31 ust. 3 Konstytucji może jednak doznawać ograniczeń.

Jak zauważył Trybunał, instytucja zabezpieczenia powództwa w trybie art. 755 § 2 k.p.c. jest możliwa do zastosowania przez sąd jedynie wobec pozwanego, a więc realizuje się ją jedynie w konkretnej relacji procesowej. Zabezpieczenie stanowi bowiem konkretną, sytuacyjną decyzję procesową, związaną ściśle z trwającym postępowaniem sądowym, której celem i podstawą jest konieczność ochrony interesów prawnych strony procesowej. Z drugiej strony z literalnego brzmienia art. 755 § 2 k.p.c. wynika, że sąd ma bezwzględny obowiązek odmowy udzielenia zabezpieczenia powództwa polegającego na zakazie publikacji – gdy zabezpieczenie takie naruszałoby ważny interes publiczny. Nie oznacza to jednak nałożenia na sąd obowiązku udzielenia takiego zabezpieczenia, nawet gdyby uznał, że nie naruszałoby to ważnego interesu publicznego. Badanie przesłanki ważnego interesu publicznego ma miejsce dopiero wtedy, gdy w ocenie sądu zostaną spełnione zasadnicze przesłanki udzielenia zabezpieczenia, to znaczy uwiarygodnienie roszczenia oraz interes prawny. W związku z powyższym faktyczne ograniczenie wolności prasy może więc wystąpić jedynie w sytuacji wyjątkowej, sytuacyjnie uzasadnionej, nałożone przez niezawisły sąd i do tego w konkretnej relacji prawno procesowej. Ponadto Trybunał wskazał, że zgodnie z art. 741 k.p.c. istnieje możliwość zażalenia na postanowienie sądu, co umożliwi pozwanemu wykazanie istnienia takiego zagrożenia dla ważnego interesu publicznego, który zobowiązywałby sąd do odstąpienia od zastosowania omawianego środka zabezpieczającego.

II. SKUTKI ORZECZENIA:

W wyniku orzeczenia zaskarżony przepis utraci moc obowiązującą w zakresie wskazanym w jego sentencji.

Z jednej strony pośrednim skutkiem wyroku może być wyznaczanie przez sądy krótszych ram czasowych zabezpieczenia, a w rezultacie usprawnienie i przyśpieszenie postępowań w sprawach o ochronę dóbr osobistych przeciwko środkom społecznego przekazu.

Z drugiej jednak strony, sądy mając na uwadze wyrok Trybunału do momentu uregulowania omawianych przepisów k.p.c. mogą częściej odmawiać udzielenia zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji.

III. WSKAZÓWKI DLA PRAWODAWCY:

Trybunał wskazał w wyroku, iż zadaniem ustawodawcy jest takie ukształtowanie przepisów k.p.c., aby wyeliminować przewlekłość postępowania w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych. Jedną z zaproponowanych przez Trybunał możliwości jest rozważenie wprowadzenia ustawowo określonego terminu rozpatrzenia sprawy, w której dokonano zabezpieczenia w postaci zakazu publikacji. Przyjęcie innych rozwiązań mogłoby polegać np. na wprowadzeniu górnej granicy trwania omawianego zabezpieczenia. W opinii Trybunału przekroczenie tej granicy oznaczałoby wzmocnienie preferencji dla uwzględnienia przez sąd interesu publicznego w postaci dopuszczenia publikacji, mimo niezakończenia sporu cywilnoprawnego. Przy czym, jak podkreślił Trybunał nie można dopuścić do sytuacji, w której czasowy zakaz publikacji przeobraziłby się w zakaz o charakterze trwałym. Taka praktyka byłaby bowiem niezgodna z Konstytucją.

Trybunał wskazał przykład ustawowego terminu na rozpatrzenie sprawy określony w art. 80 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2010 r. Nr 72, poz. 467, Nr 201, poz. 1327, Nr 212, poz. 1385), zwanej dalej: „ustawą o wyborze Prezydenta”, w odniesieniu do plakatów, haseł, ulotek, wypowiedzi albo innych form propagandy i agitacji, zawierających dane i informacje nieprawdziwe. W tych wypadkach każdy zainteresowany ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek m.in. o wydanie zakazu publikowania takich danych i informacji, nakazanie sprostowania informacji, nakazanie przeproszenia pomówionego. Zgodnie z art. 80 ust. 2 ustawy o wyborze Prezydenta, sąd okręgowy musi rozpoznać ten wniosek w ciągu 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w wypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, którzy o terminie rozprawy zostali prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza osobie

zainteresowanej, która złożyła wniosek w trybie art. 80 ustawy o wyborze Prezydenta właściwej okręgowej komisji wyborczej i podmiotowi zobowiązanemu do wykonania postanowienia sądu. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który jest obowiązany do jego rozpatrzenia w ciągu 24 godzin. Należy zauważyć, iż podobne rozwiązania prawne występują m.in. w art. 91 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2007 r., Nr 190, poz. 1360, z późn. zm.), art. 74 ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. z 2004 r., Nr 25, poz. 219, z późn. zm.), art. 72 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2010 r., Nr 176, poz. 1190), a także w art. 35 ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. z 2000 r., Nr 88, poz. 985, z późn. zm.).

IV. WYKONANIE ORZECZENIA:

1. Potrzeba wykonania orzeczenia:

Biorąc pod uwagę uzasadnienie niniejszego wyroku oraz wskazane powyżej sugestie Trybunału, należy uznać, iż istnieje pilna potrzeba wykonania niniejszego wyroku.

2. Podmiot wykonujący orzeczenie:

Przedmiotem niniejszego wyroku jest przepis ustawy k.p.c., stąd też podmiotem właściwym do podjęcia prac legislacyjnych jest Minister Sprawiedliwości.

3. Kierunek rozwiązań:

Mając na uwadze wytyczne Trybunału niezbędne byłoby czasowe ograniczenie stosowania zakazu publikacji, przez wprowadzenie istotnych gwarancji prawnych szybkiego załatwienia spraw przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych, w których zastosowane zostało to zabezpieczenie.

Biorąc również pod uwagę wskazówkę Trybunału, iż dla ustawodawcy trudne byłoby stypizowanie i zgeneralizowanie w przepisach ustawy przesłanek odmowy zgody na udzielenie zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji, zasadnym wydaje się wypracowanie rozwiązań zmierzających do przyspieszenia postępowań cywilnych w sprawach będących przedmiotem omawianego wyroku.

Przy wyborze regulacji wykonującej wyrok należy mieć na uwadze, iż sąd udzielając zabezpieczenia powinien uwzględniać występujące w tym przypadku szczególne kryteria

konstytucyjne, a także dodatkowe okoliczności, wynikające ze szczególnej misji środków społecznego przekazu.

Trybunał wyraźnie wskazał, iż zakaz publikacji przewidziany w art. 755 § 2 k.p.c. powinien być wyjątkowy i uzasadniony dodatkowym dobrem osób trzecich, a także zagrożeniem przez publikację wartości wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Etap prac nad projektem wykonującym orzeczenie:

W chwili obecnej nie są prowadzone działania legislacyjne w celu wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

DYREKTOR
Departamentu Prawo i Orzecznictwa

Barbara Wysocka